

PRIMENA TERITORIJALNOG SNABDEVANJA PREMA ISKUSTVIMA NOR-a

Savremeno ratovanje zahteva, pored ostalog, maksimalno naprezanje i angažovanje svih teritorijalnih faktora i izvora, sa osnovnim ciljem da se obezbede materijalna sredstva neophodna za odbranu zemlje.

Dinamičnost i raznovrsnost savremenih borbenih dejstava, mogućnosti razaranja i rušenja komunikacija, saobraćajnih čvorova, privrednih objekata i uništavanja transportnih sredstava, kao i realna pretpostavka da usled upotrebe ABH-sredstava može doći do isključivanja većih teritorija iz opšteg plana snabdevanja — sve to usložava i otežava rad službi snabdevanja, remeti klasične principe dotura i evakuacije i dovodi u pitanje korišćenje usvojenih izvora, sigurnost i mogućnost za uredno snabdevanje armije.

Savremena borbena sredstva i na osnovu njih revolucionarne promene u strategiji i taktici kod zemalja koje raspolazu takvim sredstvima, uslovljavaju da i zemlje koje još ne raspolazu njima moraju težiti da svoje planove i poglede na vođenje ratova saobrazne savremenim uslovima. Razumljivo, neophodno je da te težnje budu zasnovane na realnim mogućnostima svake zemlje i da se oslanjaju na sve faktore koji bi bili odlučujući u pojedinim fazama sprovođenja postavljenih planova.

Naša državna teritorija ili njeni pojedini delovi predstavljace osnovnu bazu za snabdevanje svih jedinica armije u eventualnom ratu, bez obzira da li će se dejstva izvoditi na slobodnoj teritoriji ili na teritoriji koja je pod privremenom kontrolom neprijatelja. Radi toga je neophodno da se i snabdevanje svih jedinica i ustanova u armiji sprovodi po jedinstvenom sistemu, ali i uz sve specifičnosti koje zahteva vođenje opštenarodnog rata. Zato takav sistem može da udovolji svojoj nameni ako je, pre svega, toliko elastičan da omogućava brzo, uz što manje poremećaje u snabdevanju, prelaženje s jedne varijante na drugu i vrlo lako prilagođavanje konkretnoj situaciji.

Savremeni rat zahteva takav sistem snabdevanja koji će uskladiti organizaciju snabdevačkih organa armije sa organima državne uprave, kako bi se obezbedila čvrsta saradnja i koordinacija svih angažovanih faktora. Vertikalna povezanost komandi sa odgovarajućim organima državne uprave obezbeđivala bi neposrednu brigu o snabdevanju i njihov uvid u stanje snabdevenosti. Naravno, u ovom smislu nisu dozvoljene nikakve krutosti i šabloni, u čemu obilatu pomoć mogu da pruže iskustva stečena u NOR-u.

Pored toga, nužno je da se sistem snabdevanja poklapa sa sistemom rukovođenja radi obezbeđenja čvrstog jedinstva komandovanja i stalnog uvida u stanje snabdevenosti. Međutim, osobenosti vođenja opštenarodnog odbrambenog rata uslovljavaju i posebne osobenosti ovih elemenata te ih zbog toga valja prilagođavati datoj situaciji.

Mogućnost primene i sprovođenja ovako postavljenih načela u sistemu snabdevanja sa osloncem na teritoriju, kao najvažnijeg izvora materijalnih i drugih sredstava, garantuje niz faktora među koje spadaju: organizovana armija sa svim svojim pratećim elementima; organizovana i učvršćena narodna vlast; mogućnost da se unapred izvrši odgovarajuća priprema za uredno snabdevanje u različitim uslovima; mogućnost da se propisima regulišu i usklade obaveze svih organa i u armiji i u narodnoj vlasti; mogućnost angažovanja raznih društveno-političkih organizacija za izvršavanje raznovrsnih zadataka u svim uslovima; i bogato iskustvo svih organa službi snabdevanja koje garantuje snalažljivost, inicijativnost, samopregor i upornost u izvršavanju zadataka.

ISKUSTVA IZ NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA

Iskustva iz NOR-a sticana su u svemu, pa i u pogledu snabdevanja, u posebnim uslovima: zemlja okupirana, narod ostavljen goloruk i prepušten na milost i nemilost okupatora, bez materijalne baze, bez posebnih znanja o vojnoj organizaciji i bez svoje vlasti, u situaciji kad je trebalo sve stvarati od početka — organizovati narod na borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika, stvarati novi aparat narodne vlasti i nove starešine u vojsci, itd. Dakle, pri isticanju iskustava iz NOR-a — kad je reč o početnoj fazi borbe — neophodno je imati u vidu ove elemente: nije postojala armija i njena organizacija; državna uprava i organi vlasti bili su razbijeni ili su se stavili u službu okupatoru; nisu postojali nikakva pripremljena organizacija snabdevanja niti obezbeđene materijalne rezerve, jer je sve palo neprijatelju u ruke. Drugim rečima, nije postojala nikakva materijalna baza za početni start, sem neposrednog oslonca na narod i njegovu materijalno stanje. Zato u prvim mesecima ustanka i nije postojao dovoljno organizovan rad na ovom sektoru.

Međutim, Vrhovni štab NOP i DVJ je već u početku 1942. godine naredio glavnim štabovima da se na slobodnoj teritoriji formiraju vojnopozadinske ustanove. Tako je, uz već postojeće komande mesta, koje su formirane skoro redovno neposredno po oslobođenju nekog značajnijeg sela ili varošice, došlo do formiranja komandi područja koje su objedinjavale rad nekoliko komandi mesta. Komande područja i komande mesta nastavljale su sa radom i na teritoriji koju bi neprijatelj ponovo zauzeo i tako su obezbeđivale svoju čvrstu vezu sa teritorijom na kojoj su formirane i čvrstu saradnju sa odgovarajućim organima narodne vlasti i drugim društveno-političkim organizacijama. Pored poslova čisto vojničke prirode, komande područja bile su zadužene da se staraju i o: mobilizaciji ljudstva i stoke; ishrani, snabdevanju i smeštaju vojske; prikupljanju hrane u magacine, podizanju skladišta; uspostavljanju saobraćaja svih vrsta; transportovanju vojske i materijala; obrazovanju vojnih radionica; preradi sirovina u materijalna sredstva koja se mogu upotrebiti itd.

S obzirom na karakter borbenih dejstava partizanskih jedinica u uslovima NOR-a i njihovu veliku pokretljivost, organizovanje poza-

dinskih vojnih teritorijalnih komandi, s jasno preciziranim zadacima, uslovalo je da se uvedu određene zakonitosti u radu na materijalnom obezbeđenju jedinica i umnogome olakša rad snabdevačkim organima jedinica.¹ Takva startna linija karakteriše celu teritoriju koju je zahvatio plamen ustanka i ona je dosledno sprovedena u celom toku NOR-a.

Kao jednu od karakteristika tog snabdevanja valja naglasiti neposrednu saradnju vojnih pozadinskih vlasti i organa narodne vlasti, koji su sve poslove obavljali uz uzajamnu pomoć.²

Posmatrano u celini, razvoj vojnih pozadinskih komandi odvijao se zavisno od konkretnih uslova na datoj teritoriji, pa su se zbog toga i primenjivale različite forme njihove organizacije. No, zapaža se opšta težnja da se teritorija jedne vojne teritorijalne komande poklapa s teritorijom odgovarajućeg narodnooslobodilačkog odbora radi što bolje neposredne saradnje na rešavanju problema u vezi s materijalnim, i ne samo materijalnim, obezbeđenjem jedinica NOV i POJ i naroda.

Analiza razvoja organa narodne vlasti i razvoja vojnih teritorijalnih komandi pokazuje da su u početnom periodu NOR-a organi narodne vlasti obavljali većinu poslova oko prikupljanja materijalnih potreba i jedinice su se obraćale neposredno njima za podmirenje svojih potreba; međutim, uvođenjem vojnih teritorijalnih komandi ti poslovi postepeno su prelazili na njih i preko njih se odvijala dalja saradnja.

Ima mnogo dokumenata iz NOR-a koji potvrđuju da su organi narodne vlasti, organizovani uporedo sa razvojem ustanka, u početnom periodu vodili neposrednu brigu o snabdevanju NOV i POJ.³

¹ „Tokom 1942. godine, do početka Treće neprijateljske ofanzive, na oslobođenoj teritoriji Glavnog štaba Crne Gore i Boke razvio se veliki broj komandi mesta i područja, koje su svojim radom mnogo doprinele urednijem snabdevanju jedinica. One su u pozadini držale skladišta oružja i municije, organizovale radionice za izradu bombi i opravku oružja, krojačke i obućarske radionice. Održavale su pekare, snabdevale hranom jedinice, prikupljale namirnice na terenu i skladištile ih u svoja skladišta. One su formirale i snabdevale bolnice, osnivale stočne depoe i farme za snabdevanje vojske mesom, ranjenika i bolesnika mlekom i mlečnim proizvodima. Pri komandama područja bili su i zarobljenički logori, iz kojih su se zarobljenici zamenjivali za uhapšene i internirane rodoljube iz okupatorskih zatvora i logora...« (General-major dr Đoko Ivanović, *Neka sećanja na bitku na Sutjesci i snabdevanje treće divizije tokom Pete neprijateljske ofanzive* — VEP br. 5/58).

² Najčešće forme saradnje bili su zajednički sastanci predstavnika komande područja i sreskog NOO. Na ovim sastancima utvrđivane su potrebe vojske u hrani, transportnim sredstvima, radnoj snazi i dr., a predstavnici odbora iznosili su mogućnosti i probleme u vezi s tim... Da bi se uprostito rad sredstva nisu u celini prikupljana u neke opštinske ili sreske magacine, pa odatle predavana vojnim komandama nego bi sva prikupljena stoka, žito i ostalo što je predviđeno za vojsku — bili davani direktno vojnim organima. Transport od sela do vojnih magacina organizovali su odbori s mesnim prevoznim sredstvima, a u izuzetnim slučajevima i vojni...« (Intendantski pukovnik Mujo Dizdar: *Podaci o radu intendantske službe u komandi livanjskog područja od oktobra 1942. do marta 1943. godine* — VEP br. 2/57).

³ Jedan takav dokument je i »Rezolucija sa sjednice Narodno oslobodilačkog odbora Opštine grahovske i delegata svih sela«, doneta na sednici 7. decembra 1941. godine. Između ostalog, u toj Rezoluciji se kaže:

»Na sjednici je bio prisutan, kao pretstavnik Štaba grahovskog partizanskog odreda narodno oslobodilačke vojske, komandant Dimitrije Bulajić. Sva rješenja na ovoj sjednici su donesena u punoj saglasnosti i predlogu našeg grahov-

Poznato je da je Vrhovni štab NOP i DVJ u svom naređenju od 13. septembra 1942. godine, kojim se osniva Ekonomski odsek pri Vrhovnom štabu, propisao i izvore za snabdevanja, tj. kako se može koristiti teritorija za snabdevanje NOP i DVJ. Tako pod II u ovom naređenju VŠ NOP i DVJ reguliše da se sve jedinice obraćaju za sve potrebe i nabavke Ekonomskom odseku sa trebovanjem. Isto tako se propisuje da se u slučaju pokreta, udaljenosti ili kakvih drugih okolnosti koje to onemogućuju, prepušta pojedinim jedinicama da same vrše nabavke na predviđene načine. Takođe je najstrože zabranjeno da pojedini članovi partizanskih ili dobrovoljačkih jedinica kupuju za svoj novac ma šta po privatnim kućama bez odobrenja svojih starešina. Najstrože se zabranjuje vršenje ma kakvih rekvizicija ili konfiskacija pod pretnjom odgovornosti pred vojnim sudom.

Pri razmatranju razvoja vojnih teritorijalnih organa u NOR-u valja imati u vidu da se njihova uloga u organizaciji teritorije i rešavanju pitanja materijalnog obezbeđenja jedinica razvijala uporedo sa razvojem ustanka i da su vojni teritorijalni organi ostajali u neposrednoj pozadini neprijatelja da bi zajedno sa organima narodne vlasti i dalje obavljali svoje zadatke. Takođe, na teritorijama koje su tek oslobođene, uporedo sa organizovanjem narodne vlasti, organizovani su i vojni teritorijalni organi. Može se reći da je cela teritorija naše zemlje bila prekrivena mrežom tih organa.

Postojanje vojnih teritorijalnih organa doprinosilo je učvršćenju bezbednosti teritorije, prilivu novih boraca, sređivanju teritorije u ekonomskom smislu i obezbeđivalo je zakonitost u radu u duhu usvojenih principa narodnooslobodilačkog pokreta. Treba, takođe, istaći i činjenicu da su organizaciju i forme saradnje sa organima narodne vlasti, sve vojne teritorijalne komande prilagođavale konkretnoj situaciji. Takva elastičnost u prilogađavanju dala je masu dragocenih iskustava koja bi se mogla primeniti i u uslovima savremenog ratovanja pri primeni koncepcija o opštenarodnom odbrambenom ratu.

Pri razmatranju teritorijalnog snabdevanja u NOR-u ističe se i činjenica, koja je opravdana s obzirom na specifične uslove vođenja oslobodilačke revolucionarne borbe, da su jedinice NOV i POJ često bile prinuđene da samostalno prikupljaju materijalna sredstva neposredno od stanovništva. No, i u ovakvim slučajevima nisu zapostavljeni organi narodne vlasti — odbornici — koji su u svakoj prilici bili glavni realizatori ostvarenja zahteva jedinica, jer su, kao najbolji poznavaoци

---

skog staba. Komandant bataljona, govoreći ispred naše partizanske vojske, rekao je da se mora, u interesu naše vojske i naroda, nastaviti sa prikupljanjem priloga u hrani... Iz toga našeg Narodnog Oslobođilačkog fronta... izdržavaće se naša partizanska vojska u onim slučajevima, kad joj nije moguća ishrana, usled vojnih akcija, od svojih kuća, pa ta vojska pripadala našoj opštini ili ne. Takođe, druge opštine sa svojim Narodno Oslobođilačkim Odborima, u vezi sa nama, preuzimaće staranje o našim grahovskim četama, ako one operišu van naše teritorije... Iz istog Narodno Oslobođilačkog fonda, pomagaće se najnužnije i najoskudnije porodice...

Iz svih seoskih magazina mora se polovina hrane i ostalog dotjerati u centralni magazin Opštine grahovske, a druga polovina neka ostane u seoskim magazinima». (Vojnoistorijski institut JNA, Arhiv narodnooslobodilačkog rata, br. reg. 12/1-2, F 7, K 1676).

prilika u svom kraju, najpravilnije raspoređivali zahteve po domaćinstvima.

Organizovanje snabdevanja preko vojnih teritorijalnih organa i komandi nije se moglo ostvariti neposrednim prikupljanjem materijalnih potreba od slučaja do slučaja, onda kad zatrebaju, jer bi to iziskivalo dosta vremena.⁴ Nastojalo se da svaki vojnopozadinski organ ili organ narodne vlasti formira svoja skladišta i da preko njih snabdeva jedinice.⁵

Prikupljanje i čuvanje većih količina materijalnih sredstava bilo je otežano čestim ofanzivama neprijatelja i dinamikom borbenih dejstava jedinica NOV i POJ, pa se zbog toga moralo pristupiti formiranju i pravljenju tajnih skloništa — baza na široj teritoriji. Poznati su primeri organizovanja i rada ovih tajnih skladišta ili skloništa iz Slovenije, Slavonije, Srema, Bosne i drugih krajeva naše zemlje. Neprijatelj ih nikada nije otkrio i pored toga što je znao da postoje, a često je raspolagao i podacima na kojim se terenima nalaze.

PRIMENA STEČENIH ISKUSTAVA

Svestrana analiza organizacije snabdevanja u toku NOR-a ukazuje da bi se i u eventualnom ratu, bez obzira na razliku uslova pod

⁴ »... Tokom dosadašnjeg rada pokazalo se je da su svi drugovi intendanti u svom radu mnogo griješili, naročito u vezi sa ishranom preko Nar. Osl. Odbora na onim terenima gdje su dolazile operativne jedinice. Dešavalo se je da su dezorganizovano u poslednjim akcijama vršili samovoljno razdiobu žita te na taj način štetili materijalno dobro Nar. Osl. Vojske... Dužnost je intendanta (Divizije, brigade) da po dolasku na neki novi teren sa operativnim jedinicama ili najbolje prije dolaska obratiti se najbližoj komandi područja, komandi mjesta ili intendanturi korpusa ako je ova u blizini da ispita mogućnosti kako i odakle će se vojska ishranjivati. Ovo se može i preko Nar. Osl. Odbora iz rezervnog Nar. Osl. Fonda. Odbori su dužni da iz rezervnog Nar. Osl. Fonda hrane vojsku, i pomognu joj koliko mogu, ali nijesu obavezni da zadovoljavaju česta preterana traženja pojedinih intendantata. n. p. kupljenje čaja, jaja, masti, itd. Odbori treba da izdavaju žito jedinicama uz propisanu potvrdu primitka.« (Zaključak sa konferencije intendantata I bosanskog korpusa, 6. decembra 1942. godine u Lušci-Palanci. VII JNA, Arhiv narodnooslobodilačkog rata, br. reg. 3/1-15, K. 406).

⁵ U svom dopisu Štabu IV operativne zone, Ekonomski osek Vrhovnog štaba NOP i DVJ pod br. sl. od 1. novembra 1942. godine, upozorava: »Kako se partiz. vojska uglavnom nalazi na teritoriji pasivnih krajeva i snabdevanje sa životnim namirnicama je otežano, a pored toga intendanti pojedinih jedinica iskorišćuju centralne magazine i ne nastoje da sami dođu do potrebne hrane, nego jednostavno pišu trebovanja i dižu hranu iz magazina. Po tom pitanju Vrhovni štab i Ekonomski osek V. Š., da bi sačuvali izvesnu rezervu hrane za predstojeću zimu izdao je naredbu da se sve jedinice snabdevaju na teritoriju na kome se nalaze. Ovo vredi i za jedinice IV oper. zone koje se nalaze na ovom području. Jasno je da se ne može striktno pridržavati ove naredbe kada na teritoriju na kome se nalazi izvesna jedinica nema potrebnih namirnica za vojsku. U tom slučaju mora se dati hrana dotičnoj jedinici iz centralnih magazina. Kako vi imate svoje magazine, a vaša jedinica se nalazi na teritoriji gde nema potrebne hrane, kao što je sada slučaj sa II dalm. brigadom, potrebno je da je snabdevate iz svojih magazina, jer politički bi bilo vrlo nezgodno da svoje magazine čuvate, a iskorišćujete magazine ovog područja. Iz gore navedenih razloga mi smo obustavili izdavanje hrane iz magazina ovog područja...« (MNO FNRJ, Arhiv narodnooslobodilačkog rata, br. reg. 1/1-6, K. 1493).

kojim bi se takav rat vodio, mogla i morala koristiti stečena iskustva, i da bi ona, obogaćena savremenom stvarnošću, pokazala niz prednosti nad klasičnim sistemom snabdevanja. Ta iskustva su posebno dragocena kad je u pitanju organizovanje slobodne teritorije za rat, jer pokazuju kako se formiraju i usklađuju odnosi između naroda i armije radi izvršenja osnovnog zadatka — odbrane slobode i nezavisnosti zemlje.

Da bi se mogla primeniti stečena iskustva u pogledu teritorijalnog snabdevanja postavlja se zahtev da se državna teritorija prekrije odgovarajućom mrežom vojnih teritorijalnih organa koji bi se bavili, pored ostalih zadataka, poslovima oko prikupljanja materijalnih sredstava za potrebe jedinica na njihovoj teritoriji i svim poslovima za uređenje svoje teritorije za uspešno izvođenje borbenih dejstava, kao i dejstava u pozadini neprijatelja. Takođe će se sa određene teritorije koristiti i odgovarajući objekti i kapaciteti koji su od interesa za pozadinsko obezbeđenje. Zbog toga se ukazuje potreba da se razmotri šta se i preko koga može koristiti sa određene teritorije. Najbolje bi bilo kad bi se sve jedinice za podmirenje svojih potreba za određeni period i na određenoj teritoriji neposredno obraćale vojnim teritorijalnim organima i da samo preko njih ostvaruju svoje zahteve. No, takva obaveza zahtevala bi da se vojni teritorijalni organi osposobe za vršenje svih tih poslova i da se što neposrednije povežu sa organima narodne vlasti.

Neosporno je da će naša zemlja biti prinuđena da ograniči potrošnju izvesnih materijalnih sredstava kojih nema ili ih neće biti u dovoljnim količinama na celoj teritoriji ili su, pak, od interesa za narodnu odbranu. Prema stečenim iskustvima korisno je da zajednica organizuje posebne organe koji bi takva sredstva prikupljali i dodeljivali ih zainteresovanima prema određenom razrezu ili na neki drugi način utvrđenom principu.

Pošto je prema iskustvima neophodno da se rad vojnih teritorijalnih organa potpuno uskladi i koordinira sa radom odgovarajućih ustanova narodne vlasti, to bi trebalo da se i mreža tih organa poklapa s mrežom odgovarajućih organa narodne vlasti. Čak bi bilo korisno da se odgovarajući organi vojnih teritorijalnih komandi rangiraju prema stepenu organa narodne vlasti na čijoj se teritoriji nalaze. Tako bi se obezbedila celishodna organizacija vojnih teritorijalnih organa prema postojećim stepenima narodne vlasti od republike do sreza i opštine, koja bi najefikasnije poslužila kao neposredan oslonac operativnim jedinicama za pozadinsko obezbeđenje u različitim uslovima.

U celokupnom našem društveno-političkom sistemu opština ima posebnu ulogu kao osnovna ćelija jedinstvenog društvenog organizma. Stoga je sasvim logično da se preko takve opštine ostvaruju i sve pripreme za organizovanje odbrane zemlje, pa i za pozadinsko obezbeđenje jedinica. To nameće potrebu da se na teritoriji opština predvide i formiraju odgovarajući vojni teritorijalni organi sa potrebnim službama, koji bi bili neposredni oslonci u pozadinskom obezbeđenju jedinica armije. Slični organi morali bi se formirati i za teritoriju sreza. Oni bi objedinjavali rad vojnih teritorijalnih organa opština i vodili jedinstvenu ekonomsku politiku.

Poštovanje određene zakonitosti čiji je nosilac narodna vlast koja će postojati i raditi u svim uslovima — u zoni borbenih dejstava jedinica, van takve zone i u pozadini neprijatelja — zahteva da se i

neposredna organizacija vojnih teritorijalnih organa uskladi sa takvim uslovima i da se još u miru izvrše odgovarajuće pripreme koje bi obezbedile normalan prelazak sa mirnodopskog na ratno snabdevanje. Učešće takvih organa na raznim vežbama, koje jedinice izvode u mirnodopskoj obuci, doprinelo bi proveriti postojeće organizacije i njenom što konkretnijem prilagođavanju ratnim uslovima.

S obzirom na iznete okolnosti pod kojima bi se mogao odvijati sistem teritorijalnog snabdevanja dolazi se do zaključka da je i u savremenim uslovima, bez obzira pod kojim bi se okolnostima izvodila borbena dejstva, moguće primeniti sve oblike neposredne saradnje vojnih teritorijalnih organa sa organima vlasti i društveno-političkim organizacijama u cilju doslednog sprovođenja principa teritorijalnog snabdevanja.

U pogledu formacijskog sastava vojnih teritorijalnih organa bitno je da se obezbedi mogućnost njihovog prilagođavanja konkretnoj situaciji. Zbog toga bi njihove jedinice za pozadinsko obezbeđenje morale biti takvog formacijskog sastava da ih je lako deliti, da se lako prilagođavaju borbenoj situaciji i da mogu vršiti najraznovrsnije poslove iz okvira pozadinskog obezbeđenja. Štaviše, dobro bi bilo kad bi ti organi bili ovlašćeni da mogu u određenim situacijama sami formirati potrebne organe i jedinice, tj. da im se ne sputava inicijativa u pogledu pronalaženja različitih formi za uredno snabdevanje.

U cilju pozadinskog obezbeđenja svih delova armije koji se nalaze na njihovoj teritoriji, vojni teritorijalni organi imali bi, između ostalog, i ove zadatke: snabdevanje materijalnim sredstvima jedinica i ustanova svoga organskog sastava, jedinica koje im budu stavljene na snabdevanje, kao i jedinica na prolazu kroz njihovu teritoriju; nabavka i prikupljanje materijalnih sredstava iz izvora na svojoj teritoriji; smeštaj i čuvanje materijalnih rezervi za potrebe svojih jedinica, kao i za jedinice i ustanove za koje im se naredi; izrada hleba, klanje stoke i izrada raznih mesnih prerađevina za sve jedinice koje dejstvuju na njihovoj teritoriji, a ako nisu osposobljene za obavljanje takvih poslova, kao i za jedinice i ustanove svog organskog sastava; pripremanje hrane (kuvane ili za suvi obrok) za jedinice i ustanove koje nisu osposobljene da samostalno pripremaju hranu, za jedinice ili pojedince koji u u prolazu i za transporte zarobljenika; održavanje i opravka materijalnih sredstava i pranje rublja za jedinice koje nisu za takve poslove osposobljene ili vršenje ovakvih usluga i za jedinice koje nisu u stanju da vlastitim kapacitetima podmire svoje potrebe; da primaju nepotrebna materijalna sredstva od jedinica i ustanova sa svoje teritorije ili koje su u prolazu preko njihove teritorije; da prikupljaju, primaju i smeštaju, razvrstavaju, opravljaaju i osposobljavaju za upotrebu materijalna sredstva koja se dobijaju iz ratnog plena; vođenje evidencije o ekonomskom stanju teritorije i o svim objektima koji bi bili od interesa za armiju; neposredna saradnja sa organima narodne vlasti, privrednim i društveno-političkim organizacijama u odnosu na postupak sa materijalnim dobrima od interesa za odbranu zemlje koja se nalaze kod raznih organa i organizacija a koje treba evakuisati, skloniti ili raseliti da bi se onemogućilo neprijatelju da ih uništi ili upotrebi; neposredna briga o organizovanju i uređenju svoje teritorije, i organizovanju i formiranju tajnih skladišta u kojima će biti smeštena materijalna sredstva potrebna

za jedinice koje će dejstvovati u pozadini neprijatelja, kao i staranje o pozadinskom obezbeđenju svih jedinica koje dejstvuju na njegovoj teritoriji u pozadini neprijatelja; saradnja sa odgovarajućim pozadinskim organima u jedinicama koje dotični vojni teritorijalni organ snabdeva ili vrši usluge, kao i sa organima susednih vojnih teritorijalnih organa radi koordiniranja poslova koje zajednički obavljaju; staranje o snabdevanju zarobljeničkih logora na svojoj teritoriji; i, konačno, u izvesnim situacijama, snabdevanje raznih jedinica civilne zaštite, teritorijalne odbrane, narodne milicije, radnih jedinica, kao i snabdevanje izbeglica i mesnog stanovništva.

Kao što se vidi iz izloženih zadataka, a svi nisu nabrojani, vojni teritorijalni organi bi imali važnu ulogu u sistemu teritorijalnog snabdevanja. Detaljnija razrada svih njihovih zadataka neosporno bi doprinela svestranijem sagledavanju ne samo uloge vojnih teritorijalnih organa već i mogućnost da se jedinice armije što potpunije na njih naslone, na što upućuju i veoma obimna iskustva iz narodnooslobodilačkog rata.

Pukovnik

Mihailo MITROVIĆ